

ב. מבואר בגמרא שהמקדש את האשה והטעה אותה, בין לשבח בין לגנאי, כגון 'התקדשי לי בדינר זה של כסף' ונמצא של זהב, או להפך — אינה מקודשת (כי יש שנוח להן בכסף ולא בזהב, כגון שצריכה אותו להשלים תכשיט של כסף).

ואולם בקדושין שעל ידי שליח, לדברי רבי שמעון אם הטעה לשבח — מקודשת. וחכמים אומרים: אינה מקודשת. אביי פירש בשליח להולכה, כגון שאמר לו הלויני דינר כסף וקדש לי אשה פלונית, והלך והלוה של זהב — מר סבר מראה מקום הוא לו, ומר סבר דוקא הוא, שמקפיד לקדש בכסף ולא בזהב הלכך אינה מקודשת. ורבא ורבי חייא בר אבין פרשו כגון שאמרה היא לשלוחה צא וקבל לי קדושי מפלוני שאמר לי התקדשי לי בדינר של כסף, והלך ונתן לו דינר של זהב — מר סבר קפידא ומר סבר מראה מקום היא לו.

דף מט

צט. האומר לשלוחו לעשות לו דבר קל, ושינה השליח ועשה דבר אחר, כבד ממנו — האם מה שעשה עשוי או שמא הקפיד המשלח שיעשה כדבריו דוקא?

כאמור לעיל, רבי שמעון סובר שהאומר לחברו שיעשה לו דבר קל, אינו אלא 'מראה מקום' להקל בשליחותו אם כבד עליו לעשות בענין אחר, לכך אם שינה ועשה לו יותר משאמר — אין זה שינוי בשליחות. וחכמים סוברים שמקפיד לעשות דוקא כפי שאמר.

והראה אביי שנחלקו בענין זה תנאים נוספים; מי שאמר לשליח לכתוב לו שטר פשוט ועשה לו שטר מקושר [במקום שנוהגים לעשות שניהם] — לדברי רשב"ג כשר, שמראה מקום הוא לו. ולתנא קמא פסול.

האשה שאמרה 'התקבל לי גטי ממקום פלוני' וקבל לה ממקום אחר — פסול, ורבי אליעזר מכשיר. ודוקא בשליח לקבלת גט, הואיל והאשה מתגרשת בעל כרחה, אבל שליח להולכת גט או שליח קדושין, אם הזכיר המשלח מקום מסוים, קפידא הוא לדברי הכל, כדתנן להלן. (עפ"י גטין סה; תורי"ד נ.).

ישנם דברים שהכל מודים בהם שמקפיד בדבר; כאשר יש לו צד חובה בשינוי, כגון שהיה מיוחס יותר מכפי שאמר לאשה מתחילה, או קידשה על מנת שאין לו שפחה חשובה והיתה לו — אינה מקודשת, כי אפשר שאין נוח לה באיש מיוחס, או אינה חפצה בשפחה כזו שתספר דבריה לשכנותיה. וכיון שהתנה עמה, אינה מקודשת אפילו לרבי שמעון, ואף על פי שאומרת בלבי היה להתקדש לו (שאין ביכלתה לבטל התנאי המפורש).

להלכה קיימא לן קפידא הוא — כפי הכלל 'אין הלכה כשיטה'. (ערי"ף פרק 'התקבל' ושאר פוסקים).

ק. מה דין הקדושין באופנים הבאים?

א. המקדש את האשה והטעה אותה או שהטעתו היא, לשבח, כגון 'על מנת שאני לוי' ונמצא כהן; 'על מנת שאין לי שפחה מגודלת' ויש לו.

ב. 'על מנת שאני קריינא' / 'קרא' / 'שאני שונה' / 'תלמיד' / 'חכם' / 'גבור' / 'עשיר' / 'צדיק' / 'רשע'.

א. כאמור לעיל, בשינויים של שבה ממון — נחלקו חכמים ורבי שמעון אם מראה מקום הוא או מקפיד. כגון 'על מנת שאני עני' ונמצא עשיר. ואם הטעה אותה בדבר שמקדש בו, ואמר לה מין אחר ממה שהוא, אפילו הטעה לשבח אינה מקודשת אף לרבי שמעון, כי יש שנוח לה במין מסוים דוקא, ואפילו הוא שוה פחות ממין אחר. מלבד בכגון שאמרה לשליח לקבל לה קידושיה מפלוני שאמר לה התקדשי לי בדינר כסף, והביא לו דינר של זהב, שלרבי שמעון אינה אלא מראה לו מקום ואין בדבריה קפידא. ולחכמים אף בכגון זה אינה מקודשת.

בדברים של יוחסים וכיוצא באלו, דברים שיש בהם טעם וסברה על הקפדה, אמר עולא: מודה רבי שמעון שאינה מקודשת, וכפי שנתבאר לעיל. ולכך שנינו ללא חולק, 'על מנת שאני כהן' ונמצא לוי, לוי ונמצא כהן... בן עיר ונמצא בן כרך או להפך, וכן 'על מנת שביתי קרוב למרחץ' ונמצא רחוק, או להפך — אינה מקודשת. ובכולם אעפ"י שאמרה בלבי היה להתקדש לו — אינה מקודשת. וכן היא שהטעתו.

א. 'על מנת שאני בסם' ונמצא בסם ובורסי, 'על מנת שאני בן עיר' ונמצא בן עיר וכן כרך, 'על מנת ששמי יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמעון — הרי זו מקודשת. (רמב"ם אישות ה, ג ע"פ התוספתא.)

מה שכתב 'יוסף ושמעון' כלומר יש קוראים לו כך ויש קוראים לו כך, אבל אם נקרא בשני שמות גם יחד כנהוג היום, יתכן וזהו שינוי, [וכפי שיש נוהגים כשקוראים שם ע"ש אדם שנפטר בצעירותו, מוסיפים לו שם נוסף]. עפ"י 'אמת ליעקב'.

ב. 'על מנת שיש לי בת / שפחה מגודלת' ואין לו — אינה מקודשת ודאי, אבל חוששים שמא יש לו ואין הדבר ידוע, ואינו נאמן לומר אין לי. (עפ"י רשב"א להלן ס:).

ב. 'על מנת שאני קריינא (= קורא)' — כיון שקרא שלשה פסוקים בבית הכנסת, הרי זו מקודשת. רבי יהודה אומר: עד שיקרא ויתרגם [תרגום דידן].

'על מנת שאני קרא (= משמע איש הבקי בקריאה, בעל קריאה)' — עד שקורא בתורה נביאים וכתובים בדקדוק. ואין די בידיעת קריאת שלשה פסוקים.

'על מנת שאני שונה' — חזקיה אמר: הלכות (רש"י): הלכה למשה מסיני. ר"י חזקן וריא"ז: שידע לשנות משנה). רבי יוחנן אומר: תורה, כלומר מדרשי המקראות.

'על מנת שאני תנא' — עד שישנה הלכות ספרא וספרי ותוספתא.

'על מנת שאני תלמיד' — כל ששואלים אותו בכל מקום דבר אחד בלימודו ואומר, ואפילו במסכת כלה. (רש"י): 'בכל מקום' — באחד מן המקומות, ואפילו בכגון ברייתא דמסכת כלה שאין בה עומק. ויש מפרשים 'מסכת כלה' — מסכת שמתעסקים בה כל תלמידי חכמים שרוצים לדרוש בירחי כלה, באלול ואדר. ר"ח ועוד).

'על מנת שאני חכם' — כל ששואלים אותו דבר חכמה (דבר התלוי בסברא. רש"י) בכל מקום, ואמרה. 'על מנת שאני גבור' — כל שחבריו מתיראים ממנו מפני גבורתו.

'על מנת שאני עשיר' — כל שבני עירו מכבדים אותו מפני עושרו.

'על מנת שאני צדיק' — אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בדעתו.

ומשמע, אף אם לאחר מכן ראינוהו מתנהג ברשעו — מקודשת, שאפשר שאחר שקידשה חזר לסורו. (עפ"י פרי צדיק; אגרות משה או"ח ח"ה יג,ו).

על מנת שאני רשע' — אפילו צדיק גמור מקודשת, שמא הרהר דבר עבודת כוכבים בדעתו. בשני המקרים האחרונים מקודשת מספק. ואם קיבלה קדושין מאחר — צריכה גט משניהם. (עפ"י רמב"ם רא"ש ריא"ז ועוד).

קא. אלו תכונות תופעות והרגלים, הצטיינו בהם בסוגיא מקומות ועמים וקבוצות-אנשים שונות?

חכמה — ארץ ישראל; [עשרה קבים חכמה ירדו לעולם — תשעה נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו].

יופי — ירושלים.

עשירות — רומים קדמונים.

עניות — בבל.

גסות — עילם. (בתחילה ירדה גסות הרוח [עם החנופה] לבבל, והשתרבה לעילם. סימן לגסות — עניות דתורה, שמתוך גסותו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועתו. ולכך עילם לא זכתה ללמד, כלומר חכמי הדור שהיו שם, דניאל ומרדכי — לא זכו להעמיד תלמידים).

גבורה — פרסיים.

כנים — מדי.

כשפים — מצרים.

נגעים — חזירים.

זנות — ערב.

עזות — מישן.

שיחה — נשים.

שכרות (י"ג: שחרות) — כושיים.

שינה — עבדים.

דפים מט — נ

קב. א. דברים שבלב אינם דברים — למאי נפקא מינה?

ב. מי שמכר נכסיו על דעת לעלות לארץ ישראל, ולא עלה או שעלה ולא מצא לו מקום מגורים וחזר — האם מכירתו בטלה אם לאו?

א-ב. מי שמכר נכסיו על דעת לעלות לארץ ישראל (והיה הדבר ידוע, וכגון שאמר בפירוש קודם שעת המכירה, שהוא חפץ לעלות ומפני כך מחזר למכור נכסיו. רשב"א, ר"ד ועוד), ובזמן המכר לא פירש כלום, ולבסוף נאנס ולא עלה — אמר רבא: הרי זה דברים שבלב ודברים שבלב אינם דברים לבטל את המקח. (אף על פי שבשעת המכר היה בלבו בפירוש שאם לא יעלה המכר ייבטל. הו"א).

אבל אם פירש ואמר בשעת המכר שמוכר על דעת שיעלה, ונאנס ולא עלה — המכר בטל.

א. לדברי התוס', גם כשהתנה ולא כפל תנאו — מועיל, כיון שהדברים מוכחים שלא מכר

אלא על דעת לעלות.

ויש אומרים אפילו במקום שאומדן דעת מועיל, כל שהתנה ולא כפל התנאי — גרע. (עפ"י

ר"ן רשב"א ועוד. ע' בהרחבה בשער המלך — אישות ו,ב).

ויש סוברים שבדיני ממונות אין צריך תנאי כפול (עפ"י תשובת הרי"ף; רשב"ם ב"ב קלז, ראב"ד; רמב"ן כאן ולהלן סא.).

ויש מצדדים לומר שלהלכה אין צריך תנאי כפול אלא בתנאי שמתנה על חברו, בדומה לתנאי בני גד ובני ראובן, אבל כשמתנה בדבר התלוי בו עצמו, גם אם לא כפל התנאי — מועיל, שודאי לא החליט הקנין אלא באופן מסוים. (ערמב"ן).

ב. כתב הרשב"א: נראה שאסור ללוקח לאכול פירות עד שיעלה המוכר לארץ ישראל, כי שמא לא יעלה ובטל המקח ונמצא שאכל בשכר מעותיו שביד חברו. ואפילו התנה להחזיר הפירות אם יתבטל המקח — אסור, משום שזה כרביית על מנת להחזיר.

ג. יש סוברים שאפילו לא פירש בשעת המכר, כל שידוע שמכר נכסיו כדי לעלות לארץ ישראל, אם נאנס ולא עלה — בטל המקח. עתור"ד ופסקיו בשם ר"ח ועוד. והרי"ד חולק וסובר שכל שלא אמר בפירוש בשעת המכר — אינו בטל, אבל אם חילק נכסיו במתנה וידוע שבגלל שדעתו לעלות, אם לא עלה — המתנה בטלה).

ואם מרצונו לא עלה — המכר בטל, שהרי בידו לעלות.

ודוקא בשלא התנה בפירוש 'על מנת שאעלה' אלא מכר בגילוי דעת שברצונו לעלות, אבל התנה בפירוש, יכול לומר אין רצוני לעלות ובטל המקח. (רמב"ן).

היה אנוס קצת ולא לגמרי, כגון ששמע שהיו לסטים בדרך, ויכול לחזור אחר שיירה — נחלקו שתי הלשונות בדברי רב אשי.

כן פרש"י וכ"מ בתוס'. ויש מפרשים שהמדובר באונס גמור שנולד לאחר זמן. שלפי לשון ראשונה הרי זה אונס והמקח בטל, ולפי לשון אחרונה הואיל ובשעת המכירה היה יכול לעלות, אין יכול לחזור בו מהמקח. (עפ"י רבנו הננאל; תורי"ד).

עלה ולא יכל לדור שם — נחלקו שתי הלשונות בדברי רבא האם המכר חוזר אם לאו.

מבואר בסוגיא שהוא הדין לענין קידושין ושאר איסורים — דברים שבלב אינם דברים בין לקולא בין לחומרא.

א. יש סוברים שאפילו גילוי דעת מפורש אין מועיל באיסורין אלא בממונות, כל שלא התנה באופן המועיל. (ע' שו"ת מהר"ם אלשיך עה; שער המלך אישות ו, ב דפים יח-יט).

ב. מבואר בראשונים שדברים באומדנא גמורה [ומוכחת מעצם המעשה, ולא מחמת ידיעה חיצונית. אג"מ] על מה שבלבו — הווי דברים.

ואם אמר אחר כך שבדעתו היה כנגד אותה אומדנא — נאמן (עפ"י חו"א).

ג. אם נתכוין לעשות או לומר דבר מסוים ואמר או עשה דבר אחר ממה שרצה — לא עשה כלום. לא אמרו דברים שבלב אינם דברים אלא כאשר נתכוין לעשות מה שעשה.

ד. יש אומרים שאם הדברים שבלבו אינם מתנגדים למעשה או לדיבור, אלא באים לפרש — הווי דברים.

דף נ

קג. מה הדין במקרים הבאים?
א. האומר לשלוחו צא וקדש לי / וגרש לי אשה במקום פלוני, והלך וקידשה / וגרשה במקום אחר.